DE VETERIS GALLIÆ AC GERmaniæ moribus ex C. Iulij Cæſaris Commentariorum belli Gallici lib. VI.

PARISIIS,

E Typographia Steph. Preuoſteau, in via Aurigarum è regione trium Creſcentium.

M. D. XCIX.

 6

DE VETERIS GALLIÆ AC GERMANIÆ MORIBVS

ex C. Iulij Cæsaris Commentariorum belli Gallici lib. VI.

XIII–XXIV

IN omni Gallia eorum hominum, qui in aliquo sunt numero, atque honore, genera sunt duo. Nam plebs pæne seruorum habetur loco, quæ per se nihil audet, & nulli adhibetur consilio. plerique, cùm aut ære alieno, aut magnitudine tributorum, aut iniuria potentiorum premuntur, sese in seruitutem dicant nobilibus. In hos eadem omnia sunt iura quæ dominis in seruos. Sed de his duobus generibus alterum est Druidum, alterum equitum. illi rebus diuinis intersunt. sacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur; ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ caussa concurrit, magnóque ij sunt apud eos honore. nam ferè de omnibus controuersiis, publicis, priuatísque constituunt, & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus

controuersia est, iidem discernunt, præmia, pœnásque constituunt: si quis aut priuatus, aut populus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. hæc pœna apud eos est grauissima. quibus ita est interdictum, ii numero impiorum, ac sceleratorum habentur, ab ijs omnes decedunt, aditum eorum, sermonémque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus ius redditur neque honos vllus communicatur. his autem omnibus Druidibus præest vnus, qui summam inter eos habet auctoritatem. hoc mortuo, si quis ex reliquis excellit, dignitate, succedit; at, si sunt plures pares suffragio Druidum adlegitur, nonnunquam etiam de principatu armis contendunt. ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, considunt, in loco consecrato. huc omnes vndique qui controuersias habent, conueniunt; eorúmque iudiciis, decretísque parent. Disciplina in Britannia reperta atque inde in Galliam translata esse existimatur. Et nunc, qui diligentius eam rem cognoscere volunt, plerúnque illo, dicendi caussa, proficiscuntur. Druides à bello abesse consueuerunt; neque tributa vnà cum reliquis pendunt: Militiæ vacationem, omniúmque rerum habent immunitatem, tantis

excitati præmiis, & sua sponte multi in disciplinam conueniunt, & à propinquis, parentibúsque mittuntur: magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur. itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent: neque fas esse existimant ea literis mandare, cùm in reliquis ferè rebus, publicis priuatísque rationibus Græcis literis vtantur. id mihi duabus de caußis instituisse videntur: quòd neque in vulgus disciplinam efferri velint, neque eos, qui discunt literis confisos, minus memoriæ studere, quod ferè plerísque accidit, vt præsidio literarum, diligentiam in perdiscendo, ac memoriam remittant. in primis hoc volunt persuadere. Non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios: atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto. multa præterea de sideribus, atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine. de rerum natura, de deorum immortalium vi, ac potestate disputant, & iuuentuti transdant. Alterum genus est Equitum, ij, cùm est vsus, atque aliquod bellum incidit, (quod ante Cæsaris aduentum ferè quotannis accidere solebat, vti aut ipsi iniurias inferrent, aut illatas propulsarent) omnes in bello versantur: atq; eorum, vt quisque est genere, copiisq;

amplißimus, ita plurimos circum se ambactos, clientésque habet. hanc vnam gratiam, potentiámq; nouerunt. Natio est omnium Gallorum admodũ dedita religionibus, atq; ob eam caussam, qui sunt affecti grauioribus morbis, quiq; in prœliis, periculísque versantur, aut pro victimis homines immolãt, aut se immolaturos vouẽt, administrísq; ad ea sacrificia Druidibus vtũtur: quòd pro vita hominis nisi vita hominis reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur: publicéq; eiusdem generis habent instituta sacrificia. alij immani magnitudine simulacra habent: quorum contexta viminibus membra viuis hominibus cõplent; quibus succensis, circumuenti flamma exanimantur homines. supplicia eorum qui in furto, aut latrocinio, aut aliqua noxa sint comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrantur. sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentiũ supplicia descendunt. Deum maximè Mercuriũ colunt: huius sunt plurima simulacra: hunc omnium inuentorem artium ferunt: hunc viarum, atque itinerum ducem; hunc ad quæstus pecuniæ, mercaturásque habere vim maximam arbitrantur. post hunc, Apollinem, & Martem, & Iouem: & Mineruam. de his eandem ferè, quam

8

reliquæ gentes, habent opinionē; Apollinem, morbos depellere: Mineruam, operum, atq; artificiorum initia transdare: Iouem, imperium cælestium tenere: Martem; bella regere, huic, cùm prælio dimicare constituerunt, ea, quæ bello ceperunt, plerūq; deuouent: quæ superauerint animalia capta immolant: reliquasq; res in vnum locum conferunt; multis in ciuitatibus harum rerum exctuctos cumulos locis consecratis conspicari licet: neque sæpe accidit, vt, neglecta quispiam religione, aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: grauißimúmq; ei rei suplicium cum cruciatu constitutum est. Galli se omnes ab Dite patre prognatos prædicant: ídque ab Druidibus proditum dicunt ob eam caussam spatia omnis temporis, non numero dierum, sed noctium, finiunt, & dies natales, & mensium, & annorum initia sic obseruant vt noctem dies subsequatur: in reliquis vitæ institutis hoc ferè ab reliquis differunt, quòd suos liberos, nisi cùm adoleuerint, vt munus militiæ sustinere poßint, palàm ad se adire non patiantur: filiúmque in puerili ætate in publico, in conspectu patris aßistere turpe ducunt viri: quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex suis bonis, æstimatione facta, cum dotibus com-

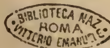
municant. huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructúsque seruantur. vter eorum vita superarit, ad eum pars vtriúsque cum fructibus superiorum temporum peruenit. viri in vxores, sicuti in liberos, vitæ, necísque habent potestatem, & cùm paterfamilias, illustriore loco natus, decessit; eius propinqui conueniunt, & de morte, si res in suspitionem venit, de vxoribus in seruilem modum quæstionem habent: &, si compertum est igni, atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. funera sunt pro cultu Gallorum magnifica, & sumptuosa: omniáque quæ viuis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac paulò supra hanc memoriam, serui & clientes quos ab ijs dilectos esse constabat, iustis funeribus confectis, vnà cremabantur. quæ ciuitates commodiùs suam remp. administrare existimantur, habent legibus sancitum, si quis quid de Repub. à finitimis rumore, aut fama acceperit, vti ad magistratum deferat, néve cum quo alio communicet: quòd sæpe homines temerarios, atq; imperitos falsis rumoribus terreri, & ad facinus impelli, & de summis rebus consilium capere cognitum est. Magistratus, quæ visa sunt, occultant: quæq; esse ex vsu iudicauerint, multitudini produnt. de Repub.

nisi

nisi per consilium loqui non conceditur. GERMANI *multum ab hac consuetudine differunt: nam neq; Druides habent, qui rebus diuinis præsint, neque sacrificiis student: Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus apertè iuuantur, Solem, & Vulcanum, & Lunam: reliquos ne fama quidem acceperunt. vita omnis in venationibus, atque in studiis rei militaris consistit: ab paruulis duritiei, ac labori student, qui diutißimè impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem: hoc ali staturam, ali hoc vires, neruósque confirmari putant; intra annum verò xx. fœminæ notitiam habuisse, in turpißimis habent rebus: cuius rei nulla est occultatio; quòd & promiscuè in fluminibus perluuntur, & pellibus, aut paruis rhenonum tegumentis vtuntur, magna corporis parte nuda. Agriculturæ non student; maiórque pars victus eorum in lacte, & caseo, & carne consistit: neque quisquam agri modum certum, aut fines proprios habet: sed magistratus, ac principes in annos singulos gentibus, cognationibúsque hominum, qui vnà coierunt, quantum eis & quo loco visum est, attribuunt agri; atque anno post aliò transire cogunt. eius rei multas afferunt caussas; ne aßidua consuetudine capti, studium*

belli gerendi agricultura commutent; ne latos fines parare studeant, potentioresque humiliores possessionibus expellant; ne accuratiùs, ad frigora, atq; æstus vitandos, ædificent, ne qua oriatur pecuniæ cupiditas, qua ex re factiones, dissensionésque nascuntur, vt animi æquitate plebẽ contineant, cùm suas quisq; opes cum potentißimis æquari videat. Ciuitatibus maxima laus est, quàm latißimis circum se vastatis finibus solitudines habere. hoc proprium virtutis existimant, expulsos agris finitimos cedere, neque quemquam prope se audere consistere. simul hoc se fore tutiores arbitrantur, repentinæ incursionis timore sublato. cum bellum ciuitas aut illatum defendit, aut infert: magistratus, qui ei bello præsint, vt vitæ necisq; habeant potestatem, deliguntur. in pace nullus communis est magistratus, sed principes regionum, atq; pagorũ inter suos ius dicunt, controuersiásq; minuunt. latrocinia nullam habent infamiam, atq; extra fines cuiúsque ciuitatis fiunt: atque ea iuuentutis exercendæ, ac desidiæ minuendæ caussa fieri prædicant. atque, vbi quis ex principibus in consilio se dixit ducem fore, qui sequi velint profiteantur, consurgũt ij, qui & caussam, & hominem probant, suúmque auxilium pollicentur, atq; ab multitudine col-

laudantur: qui ex ijs ſecuti non ſunt, in deſertorum, ac proditorum numero ducuntur: omniúmq; rerum ijs poſtea fides abrogatur. hoſpites violare, fas non putant: qui quaq; de cauſſa ad eos venerunt, ab iniuria prohibent, ſanctóſque habent; ijs omnium domus patent, victúſque communicatur. ac fuit antea tempus, cùm Germanos Galli virtute ſuperarent, & vltro bella inferrent, ac, propter hominum multitudinem, agriq; inopiam, trans Rhenum colonias mitterent. itaque ea, quæ fertiliſſima ſunt, Germaniæ loca circum Herciniam ſiluam, quam Eratoſtheni, & quibuſdam Græcis fama notam eſſe video, quam illi Orciniã apellant vulgò, Tectoſages occuparunt, atque ibi conſederunt. quæ gens ad hoc tempus ijs ſedibus ſe continet, ſummámque habet iuſtitiæ, & bellicæ laudis opinionem. nunc quòd in eadem inopia, egeſtate, patientiáque Germani permanent, eodem victu, & cultu corporis vtuntur: Gallis autem propinquitas & Tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam, atque vſus largitur, paulatim aſſuefacti ſuperari, multiſque victi prælijs, ne ſe quidem ipſi cum illis virtute comparant.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.